

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

АЛБЕРТ АЈНШТАЈН
(1879 - 1955)

Каталог изложбе

НОВИ САД, 2004

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

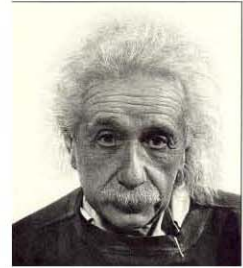
КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

101

АУТОРИ КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Ксенија Шуловић и Оливера Михајловић

Библиотека Матице српске приредила је изложбу поводом 125. годишњице од рођења славног физичара Алберта Ајнштајна. Изложба је отворена од 10. децембра 2004. до 5. јануара 2005. године у витринама испред свечане сале Матице српске, а коришћена је грађа из збирки Библиотеке Матице српске. Испод сваке каталошке јединице утисане су сигнатуре.

Алберт Ајнштајн се родио у Улму, 14. марта 1879. године. Школу је учио у Немачкој и Швајцарској. Прво је предавао математику и физику у гимназији, а затим, 1900. године, на Високој школи у Цириху. Као ђак се није нарочито истицао, полагао је математику и физику, а није ни примљен за предавача на Високој школи, и поред жарке жеље коју је имао. У замену за то судбина је хтела да овог ненадмашног генијалног ствараоца, коме је лабораторија за експерименте била "оловка и хартија", одведе у Уред за патенте у Берну, где су остали запажени проналазачки радови које је велики научник, као комплетни стваралац, са поносом истицао.

Рад у патентном уреду изванредно се допуњавао и послужио му као инспирација и подстицај за тешка теоријска уопштавања. Оптроумне иновације у застарелим техничко-технолошким системима, нова конструктивна решења, замењивање старих шема новим креацијама, увек нове конкретне ствари и нове области били су Ајнштајну својеврсна потврда јединства теоријских законитости и принципа, са практичним могућностима и реализацијама.

Најплоднији период Ајнштајнове научне делатности протекао је у знаку епохалних открића, између 1901. и 1909. године. Најпре је 1905. године дао квантно тумачење фотоелектричног ефекта, за који је 1921. године добио Нобелову награду за физику. Затим је у часопису *Annalen der Physik*, XVII објавио скроман рад под насловом "Zur Elektrodynamik Bewegter Körper" што је уздрмало саме темеље владајуће Њутнове физике, релативизирајући "коначне" и апсолутне истине о простору, времену, енергији, маси, сили, дужини.

Петар В. Терзић, 1996

A photograph of a handwritten letter on aged paper. The text is written in cursive and reads: "Liebsteres Ehepaar!" followed by "Jetzt habe ich auch schon Dein zweites Briefchen erhalten und bin so glücklich, über alle Massen... Wie lieb Du". There are two exclamation marks at the top right of the page.

Писмо Милеве Марић Ајнштајну, 1901

Од почетка нашега века до данас, интелектуални живот, друштвени положај науке као и мишљења о њеној функцији коренито су се променили. Сведоци смо отварања нових области истраживања у широком спектру и са разнородним циљевима. Нема сумње, за многе од њих, Ајнштајново дело је играло иницирајући улогу. Неке целине из његовог дела остају у наследство као непроменљив закључак о позицији људске свести у односу на материјални свет, о својствима овога света и о начинима његовог истраживања. У неким деловима физике, нпр. у физици елементарних честица, као једини на сцени, теоријски апарат квантне механике бележи значајне успехе. Али, ако историја није само прича о томе како се нешто збило, тј. ако постоје инваријанте интелектуалног чина у различитим историјским приликама, онда можемо очекивати настанак других углова посматрања и супротстављања различитих теоријских грађа. То је пожељно и зато што "напредак физике не потврђује ништа друго до [постојање] простих веза између различитих концепција."

Звонко Марић, 1979

У Бриселу где сам учествовала на једном научном Конгресу, на коме је узео учешћа и Ајнштајн, могла сам да оценим јасноћу његовог духа, ширину његових знања и дубину његових мисли. Кад се помисли да је Ајнштајн још веома млад оправдано је надати се највећем и у њему видети једног од првих теоретичара будућности.

Марија Кири, 1911

Уклесане у беле зидове Риверсајд цркве у Њујорку, фигуре шест стотина великих људи свих времена - светаца, филозофа, краљева - стоје у каменој бесмртности, посматрајући простор и време својим празним укоченим очима. Једна група на тимпанону главног портала приказује геније науке, укупно њих четрнаест, спајајући векове од Хипократа, који је умро око 370. године пре н.е., до Алберта Ајнштајна, који је умро прошле године. Треба забележити да је Ајнштајн био једини човек који је још за живота добио место у овој исклесаној галерији славних покојника.

Ајнштајн, бивши професор на Институту за највише студије у Принстону у држави Њу Џерси у САД, пред саму смрт је завршио рад на проблему који га је мучио више од четврт столећа, и чије је решење, изгледа, најзад нашао. То је његова теорија јединственог поља, која поставља у низу узајамно сагласних једначина физикалне законе који владају двама основним снагама свемира: гравитацијом и електромагнетизмом. Значај овог проналаaska може се схватити само ако се зна да су практично све природне појаве производи тих двеју првобитних снага. Електрицитет и магнетизам су до пре сто година - иако знани и проучавани од најранијих грчких времена - били сматрани као две одвојене ствари.

Линколн Барнет, 1956

Шеснаестог јуна 1902, Алберт Ајнштајн, сада швајцарски држављанин већ више од годину дана, добио је посао у Швајцарском патентном заводу у Берну. У овоме му је значајно помогао отац његовог пријатеља Марсела Гросмана. Намештење је најпре било привремено, али је 1904. постало стално. Добио је звање техничког стручњака, а посао му је био да процењује ваљаност патентних предлога. Претходне две године донеле су неке промене у Албертовом животу: смрт његовог оца у Милану 1902. и Албертово венчање с Милевом 1903. Милева је пошла с њим у Берн и они су се венчали упркос противљењима Ајнштајнове мајке којој његова вереница није била по вољи.

Швајцарски патентни завод пружао је занимљиве могућности младом научнику. Изгледало је да он веома ужива у послу. Ајнштајн ће и у потоњем животу волети да испитује направе начињене с неком посебном сврхом и да се упушта у процењивање њихове ваљаности. Посао му је пружао извесно слободно време које је он добро користио за учење и истраживање. На основу овог искуства, он ће касније препоручити младим истраживачима да радије одаберу неки мануелни или "неинтелектуални" посао који би им оставио слободно време за размишљање, уместо традиционалног рада на универзитету који подразумева држање предавања, учешће у раду дате наставне институције и бављење истраживачким пројектима.

Амир Д. Ацел, 2000

Између масе и енергије постоји еквивалентни однос.

Упростено речено, извесну масу има не само супстанца (материјално тело) већ и енергија! На пример - светлост и топлота имају своју масу. Ајнштајнова теорија каже и ово: Свака супстанца и кад се не креће (релативно мирује) и кад не прима енергију због своје топлотне садржине или наелектрисања, представља већ као маса одређену количину енергије! Дакле:

$$E=mc^2$$

Можда нам ово не говори још ништа необично, али ово је чудесно, нешто од чега се човеку заврти у глави. (...)

Алберт Ајнштајн био је по свему интересантна појава, необична фигура међу великим научницима. Стасом је помало личио на корпулентног боксера: буцмаст, дугих руку, на први поглед тром, на глави густа црна коса. Својим манифестацијама подсећао је на сликара, волео да се сликовито изражава, био је заљубљен у музику. Волео је да ствари окреће из темеља као што је то учинио у својој теорији релативитета којом је целу научну грађевину потресао као најјачи земљотрес.

Милан Ждрале, 1999

Није геније онај ко много зна, јер је то релативна карактеристика. Геније је онај који много придодаје ономе што су пре њега знали. Управо

такав допринос везан је за особености интелекта, и не само за њих, него и за емоционални свет мислиоца.(...)

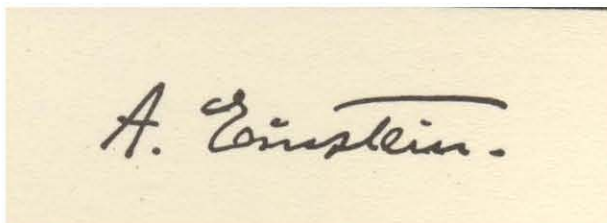
Да би се у Ајнштајновој биографији не само чуло "купање дивовског срца" него и схватила његова веза с научним мислиоцевим подвигом, треба имати у виду да у науци није било тако "безумног", тако парадоксалног и наглог прелазна на нову слику света, као што је прелаз од Њутнових представа ка Ајнштајновим идејама. Прелаз је врло коренит, иако је Ајнштајн наставио, уопштио и завршио посао који је започео Њутн.

Борис Григоријевич Кузњецов, 1975

Како ли је чудновата ситуација нас смртника! Свако је овде у краткој посети. Не зна зашто, али каткад верује да то осећа. С гледишта свакодневног живота, без дубљег размишљања, зна се међутим: човек је ту за друге људе - у првом реду за оне од чијег осмеха и добробити потпуно зависи његова властита срећа, а онда и за оне многе непознате са чијом нас судбином повезује пунчана врпца саосећаја. Сваког дана тако безброј пута помислим на то како мој спољни и унутрашњи живот почива на раду садашњих и већ умрлих људи, да се морам напрегнути и давати истом мером да будем с малим задовољан па ме често притиска савест да изискујем од мојих ближњих више рада него што је потребно. За друштвене класне разлике осећам да нису оправдане и да се, на крају крајева заснивају на сили. Верујем такође да једноставан и скроман спољашњи живот свакоме чини добро, за тело и за дух.

Нипошто не верујем у слободу човека у филозофском смислу. Свако делује не само због спољне принуде већ и по мери своје унутрашње нужности. Шопенхауерова изрека: "Неки човек може, додуше, чинити шта хоће, али не хтећи што хоће" животно ме је испуњавала од моје младости и увек ми код трпљења окрутности живота беше утеха и неусирно врело трпељивости. Ова свест на угодан начин ублажава лако парализирајући осећај одговорности и делује тако да сами себе и друге не узимамо превише озбиљно; она води до схватања живота које нарочито хумору даје право на постојање.

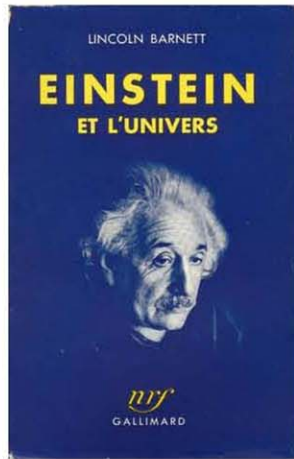
Алберт Ајнштајн, 1930

A. Einstein.

ДЕЈА

1. A különleges és az általános relativitás elmélete / Einstein. - 3., átnézett kiad. - Budapest : Pantheon, 1922. - 94 str.
II 150891
2. Geometrija i iskustvo / Albert Einstein. - Osijek : Hrvatski štamparski zavod, 1923. - 15 str.
III 33554
3. Comment je vois le monde / Albert Einstein. - Paris : E. Flammarion, [1934]. - 258 str.
Ми II 188
4. O specijalnoj i opštoj teoriji relativiteta / Albert Einstein. - Beograd : Biblioteka Socialni i naučni problemi, 1935. - 158 str.
III 146

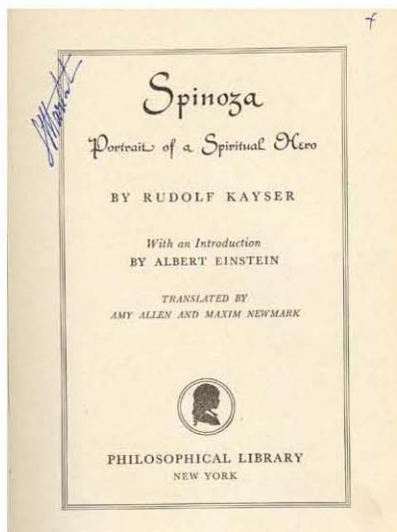

5. Hogyan látom a világot / Albert Einstein. - Budapest : "Faust", 1935. - 217 str.
II 168054
6. Spinoza / by Rudolf Kayser. - New York : Philosophical Library, 1946. - XIX, 326 str., [1] list sa slikom B. Spinoze
Марић II 5303
7. Die Evolution der Physik / Albert Einstein, Leopold Infeld. - Wien : P. Zsolnay, 1950. - 352 str., III lista s tablama
Мал II 610

8. Moja slika svijeta / Albert Ajnštajn. - Sarajevo : Narodna prosvjeta, 1955. - 208 str.
II 428787
9. $E=MC^2$ / Albert Einstein. U: Great essays in science / edited by Martin Gardner. - New York : Pocket books, 1957. - Str. 404-408.
Марић I 5117
10. The evolution of physics / by Albert Einstein and Leopold Infeld. - New York : Simon and Schuster, 1961. - XVI, 302 str.
II 281852
11. The Born-Einstein letters / with commentaries by Max Born. - New York : Walker and Co., 1971. - X, 240 str., [4] str. s tablama fotogr.
III 292759
12. Über den Frieden / Albert Einstein. - 1. deutsche Originalausg. mit 15 Photographien und Faksimiles. - Zürich : Buchclub Ex Libris, 1976. - 675 str.
III 116376
13. Moj pogled na svijet / Albert Einstein. - [2. nepromijenjeno izd.]. - Zagreb : Izvori ; Ljubljana : Mladinska knjiga, 1991. - 175 str.
II 418303
14. Einstein [Elektronski izvor]. - München : Systema, 1998. - 1 CD-ROM
Кд 115
15. Љубавна писма / Алберт Ајнштајн, Милева Марић. - Нови Сад : Матица српска, 1998. - 181 стр.
II 436800
16. Moj pogled na svet / Albert Ajnštajn. - Novi Sad : Stylos, 1998. - 171 str.
II 437992
17. Moja teorija / Albert Ajnštajn. - Novi Sad : Stylos, 1998. - 110 str.
II 437991

ЛИТЕРАТУРА

18. Eassy lessons in Einstein / Edwin E. Slosson. - London : G. Routledge & Sons ; New York : Harcourt, Brace and Howe, 1920. - VII, 120 str., [2] lista s tablama
II 280506
19. Einstein / von Alexander Moszkowski. - Hamburg : Hoffmann und Campe ; Berlin : F. Fontane & Co., 1921. - 240 str.
II 105504
20. Einstein i svemir / Charles Nordmann. - U Zagrebu : Naklada Hrvatskoga prirodoslovnoga društva, 1924. - 131 str.
II 39339

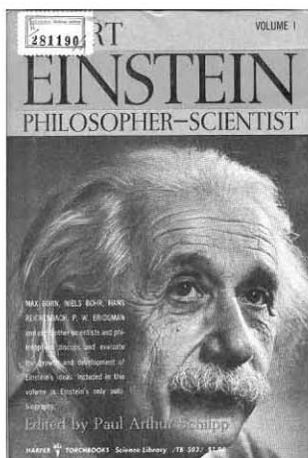
21. The problem of Space, Ether and the Field in Physics / Albert Einstein. U: The world's great thinkers. [4], Man and the universe / edited by Saxe Commins & Robert N. Linscott. - New York : Random House, 1947. - Str. 469-482.
II 282257/4
22. Einsteinova teorija relativnosti / M. Born. - Zagreb : [b.i.], 1948. - X, 255 str.
III 9413

23. Einstein et l'univers / Lincoln Barnett. - 7e éd. - Paris : Gallimard, 1951. - 222 str.
Марић II 506
24. The Universe and Dr. Einstein / by Lincoln Barnett. - [7th printing]. - New York : The New American Library of World Literature, 1955. - 140 str., [4] str. s tablama ilustr.
I 280390
25. Albert Ajnštajn i svemir / Linkoln Barnet. - Beograd : Kultura, 1956. - 127 str.
I 4556
26. Vasiona i Ajnštajn / Linkoln Barnet. - Beograd ; Sarajevo ; Zagreb : Džepna knjiga, 1956. - 115 str.
I 13830
27. Albert Einstein. Vol. 1 / edited by Paul Arthur Schilpp. - New York : Harper & Brothers, 1959. - XII, 354 str., [1] list sa slikom A. Ajnštajna
II 281190/1
28. Einstein / Philipp Frank. - Zagreb : Naprijed, 1959. - VII, 403 str.
I 7142
29. Einstein, profile of the man / by Peter Michelmores. - New York : Dodd, Mead & Co., 1962. - XII, 269 str.
II 282000
30. The universe and Dr. Einstein / Lincoln Barnett. - [Reprinted ed.]. - New York : Time Reading Program : Time Incorporated, 1962. - XIX, 121 str.
II 282485
31. Разговори о релативности / П. Вујовић. - Цетиње : [б. и.], 1965. - 40 стр.
II 27239
32. Albert Einstein / Friedrich Herneck. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 1966. - 176 str., [20] str. sa tablama (fotogr. i faks.)
I 17615
33. У сенци Алберта Ајнштајна / Десанка Ђурић-Трбуховић. - Крушевац : Багдала, 1969. - 271 стр., [30] стр. с таблама
I 21428

34. Conversations with Einstein / by Alexander Moszkowski. - London : Sidgwick & Jackson, 1972. - 246, XXIII str.
II 284072
35. Ajnštajn. Knj. 1 / Boris Grigorijevič Kuznjecov. - Subotica ; Beograd : Minerva, 1975
II 61022/1-3
36. Thematic origins of scientific thought / Gerald Holton. - Cambridge ; London : Harvard University Press, 1975. - 495 str.
II 286380
37. The materialism of Albert Einstein / Jean-Pierre Vigier. - [S. l. : s. n., 1979]. - Str. 51-85
P.o.: Dijalektika; br. 1-2, god. 14, 1979, Beograd.
III 287960
38. A. Einstein's contribution to the theory of stochastic processes / Stevan M. Stojanović. - [S. l. : s. n., 1979]. - Str. 201-206
P.o.: Dijalektika; br. 1-2, god. 14, 1979, Beograd.
III 287965
39. Albert Ajnštajn / Leopold Infeld. - Beograd : Nolit, 1979. - 128 str.
II 75637
40. Einstein and the contemporary philosophy of science / A. V. Bushkovitch. - [S. l. : s. n., 1979]. - Str. 313-322
P.o.: Dijalektika; br. 1-2, god. 14, 1979, Beograd.
III 287961
41. Einstein's contribution to physics / J. Strnad. - [S. l. : s. n., 1979]. - Str. 39-50
P.o.: Dijalektika; br. 1-2, god. 14, 1979, Beograd.
III 287964
42. Albert Einstein / Zvonko Marić. U: Theoria. - 1-4 (1979), str. 5-15.
II II 4342
43. Albert Einstein / Banesh Hoffmann, Helen Dukas. - Maribor : Obzorja, 1980. - 245 str., [28] str. pril.
II 80764

44. Evocări / Valter Roman. - București : Eminescu, 1980. - 253 str.
II 311710
45. Einstein za početnike / [tekst] Schwartz. - Zagreb : Centar društvenih djelatnosti Saveza socijalističke omladine Hrvatske ; Beograd : Studentski izdavački centar Univerzitetske konferencije Saveza socijalističke omladine, 1980. - 160 str.
II 79364
46. Einsteinova opća teorija relativnosti / priredio Gerald E. Tauber. - Zagreb : Globus, 1984. - 447 str.
II 92001
47. Im Schatten Albert Einsteins / Desanka Trbuhović-Djurić. - [3. überarbeitete Aufl.]. - Bern ; Stuttgart : P. Haupt, cop. 1985. - 129 str.
II 119967
48. Teoria speciale dhe e përgjithshme e relativitetit / Rasim Bejtullahu. - Prishtinë : Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës, 1985. - 107 str.
II 313564
49. Einstein / Gabriel Emanuel. - 2nd ed. - Toronto : Simon & Pierre, 1987. - 77 str.
CII III 279
50. Jet extension of Finslerian gauge approach derivation of generalized Einstein-Yang-Mills-Equations / by G. S. Asanov. - Timișoara : Facultatea de științe ale naturii, 1988. - 47 str.
P.o.: Seminarul de Mecanică; 16.
III 290710
51. Ajnštajnov pogled na svet : Albert Einstein: "Moj pogled na svijet", Izvori/Polaris, Zagreb/Beograd, 1990. / Vladan Panković. U: Polja. - 36, 382 (dec. 1990), str. 518-519.
II III 1114
52. Ajnštajnova dilatacija vremena i kontrakcija prostora / Milan R. Pavlović. - [1. izd.]. - Beograd : Publikum : Mikro knjiga, 1994. - 109 str.
III 411858

53. Newton versus Einstein / Zoran Stokić. - Beograd : SAID & Alfa, 1994. - 125 str.
III 412158
54. Einstein's wife / Andrea Gabor. - New York [etc.] : Viking, 1995. - XXIV, 341 str.
III 293024
55. У сенци Алберта Ајнштајна / Десанка Ђурић-Трбуховић.
- Београд : Клуб НТ, 1995. - XII, 180 str.
II 424141

56. Ајнштајнова слика света / Петар В. Терзић. - Београд : ЈУРЕХ, 1996. - 207 стр.
II 425025
57. Ајнштајн / Армин Херман. - [1. изд.]. - Београд : Факултет за физичку хемију Универзитета : Институт за нуклеарне науке "Винча", 1998. - 505 стр.
II 437381
58. Albert Ajnštajn / Mihailo Bajić. - [1. ekskluzivno izd.]. - Novi Sad : Domla-publishing, 1998. - 284, [8] str.
III 420457
59. Science en gloire, science en procès / par Gerald Holton. - [Paris] : Gallimard, 1998. - 288 str., [8] str. s tablama
III 256333

60. Čarobne formule : (Albert Ajnštajn - Maks Plank - Nils Bors)
/ Milan Ždale. U: Na vratima pakla / Milan Ždralc. - [1. izd.].
- Nova Pazova : Bonart, 1999. - Str. 59-80.
III 422012
61. Аристотел и Њутн ; Ајнштајн и Лењин / Драгомир П.
Цветковић. - [Б. м. : б. и., б. г.]. - 5 стр.
II 30639
62. Са Ајнштајном кроз науке. 1 / Миливоје С.
Добросављевић. - Београд : Штампариија "Млада Србија",
[б. г.]. - 92 стр.
III 11677/1-4
63. Quelques résultats récents sur les équations aux dérivées
partielles d'Einstein / Yvonne Choquet-Bruhat. - [S. l. : s. n.,
s. a.]. - Str. 27-31
P.o.: Mathematica balkanica ; 1, 1971, Beograd.
III 253040
64. Božija jednačina / Amir D. Acel. - Beograd : Polaris, 2000. -
191 str.
II 444794
65. Einstein in love / Dennis Overbye. - New York : Viking,
2000. - XV, 416 str.
III 295883
66. Ајнштајн и научни рационализам / Мирко Аћимовић. У:
Годишњак Филозофског факултета. - Књ. 28 (2000 [шт.
2001]), стр. 393-404.
II II 1037
67. Ajnštajn i relativitet / Mustafa Mahmud. - Beograd :
"Jeremija", 2001. - 80 str.
II 450063
68. Ajnštajn i rađanje velike nauke / Piter Kols. - [1. izd.]. -
Beograd : Esotheria, 2002. - 76 str.
I 44969
69. Алберт Ајнштајн о потреби религије / Владан Д.
Поповић. - [Б. м. : б. и., б. г.]. - 7 стр.
П. о.: Гласник Српске правосл. цркве.
IV 1475

ФАКСИМИЛИ И ФОТОГРАФИЈЕ

70. Алберт Ајнштајн
71. Шестогодишњи Алберт са сетсром Мајом
72. Писмо Милеве Марић Ајнштајну, 1901
73. Милева Марић и Алберт Ајнштајн, Берн, 1903
74. Ајнштајн и Милева, Каћ, 1905
75. Ајнштајнова супруга Милева Марић са њиховом децом, 1914
76. Писмо Алберта Ајнштајна Арнолду Зомерфилду са извештајем о управо насталој општој теорији релативности, писано у Берлину 28. новембра 1915. године
77. Писмо Алберта Ајнштајна мајци Паулини, писано у Берлину 27. септембра 1919. године
78. Ајнштајн са синовима Ханс Албертом и Едвардом, 1920
79. Ајнштајн на Универзитету Принстон у САД, 1921
80. Ајнштајн са супругом Елзом, 1922
81. Ајнштајн на Међународном скупу у Бриселу, 1927
82. Са скупа берлинских физичара
83. Ајнштајн на палуби брода "Немачка", 1932
84. Део својеручно написане биографије Алберта Ајнштајна
85. Писмо Алберта Ајнштајна студентима физичке хемије Београдског универзитета писано 8. јануара 1955. године
86. Писмо Алберта Ајнштајна краљици Елизабети писано у Принстону 11. марта 1955. године
87. Из Ајнштајновог говора поводом Дана независности Израела, 1955

АЛБЕРТ АЈНШТАЈН
1879 - 1955

Издавач

Библиотека Матице српске
Нови Сад
Матице српске 1

Уредник

Миро Вуксановић

Аутори Каталога

Ксенија Шуловић и Оливера Михајловић

Припрема

Ксенија Шуловић
Оливера Михајловић

Умножавање

Станислава Николић

Повез

Милорад Родић

Тираж

50 примерака